

Kerstmis - Kind ons geboren

24 december 2018

Voorgangers: Ad de Gruijter, Derk Stegeman, Jolly van der Velden

Gezamenlijke viering van de Protestantse kerk Den Haag en de Haagse Dominicus

Deze viering is een onderdeel van het 24-uur per dag doorlopende kerkasiel ten bate van het gezin Tamrazyan in buurt- en kerkhuis Bethel vanaf 26 oktober 2018.

Inleiding op het thema

Dit uur vieren wij Kerstfeest. Dit uur is, als ik goed geteld heb, ook het veertienhonderd-en-vijfentwintigste uur van een doorgaande kerkdienst. Maar we leren uit de Bijbel dat die tellingen uiteindelijk niet zo belangrijk zijn. Harde getallen wekken zelden zachtheid op. Het gaat hier niet om de harde cijfers, maar om de zachte werkelijkheid. En als er een feest bij uitstek het feest van de zachtheid is, dan toch het Kerstfeest. Wie wordt er nou niet week van zo'n pasgeboren kind?

Wij vieren vandaag Kerstfeest met de familie Tamrazyan in ons midden, die hier in Bethel een veilig heenkomen vond. Deze familie deed een beroep op onze zachtheid en wij doen ons best daarvoor open te staan. Het is geen eenvoudige zachtheid. Het is geen zachtheid die steeds bloot ligt. Het is een zachtheid die in-gewikkeld wordt — niet in doeken, maar wel gewikkeld in de zorg van een kerkasiel met coördinatoren, woordvoerders, voorgangers en een doorgaande kerkdienst. Het is een zachtheid die ook zomaar kan omslaan in boosheid of machteloosheid, in verontwaardiging of zelfs in heilige woede. En zo wordt het pure en zuivere en kwetsbare meteen al ingewikkeld omdat de werkelijkheid hard is, ongenaakbaar en ongenadig.

Soms maken we dingen ingewikkeld om onze eigen angst of kwetsbaarheid te beschermen of te bedekken. We wikkelen ons dan in een harnas van harde taal en proberen de werkelijkheid te beheersen via talen, tellingen en toetsingen.

Wie zich in-wikkelt, wie ingewikkeld wordt, wil zich niet laten kennen.

Vandaag zoeken we de zachtheid waarin God zich kennen laat.

Vandaag willen wij ons ontwikkelen en het kind in ons bloot geven.

Vandaag willen we ons laten kennen, zoals ook Maria zich laat kennen.

Vandaag wikkelen we ons in mensentaal van liefde en vertrouwen we ons toe aan de zorg van de Levende God.

Vandaag hebben we het licht liever dan lief, omdat alleen het licht zijn kleur krijgt als het wordt gebroken. Zo krijgt God kleur in de ogen van een kind. Zo krijgt het kerstkind kleur op het moment waarop het wordt gebroken en gedeeld. Zo krijgen wij mensenkinderen diepe kleur op die momenten waarop wij breken en delen.

Derk Stegeman

Gezongen lezing 1, Jesaja 9, 1-2a

[Als op de dag van de oogst, t. Huub Oosterhuis, m. Antoine Oomen]

Het volk dat in duisternis ronddoelt ziet een schitterend licht. Zij die in het donker wonen worden door een helder licht beschenen. U hebt het volk weer groot gemaakt, diepe vreugde gaf u het, blijdschap als de vreugde bij de oogst.

Gedicht, Edgar du Perron (1899-1940)

HET KIND DAT WIJ WAREN

Wij leven 't heerlijkst in ons vérst verleden:
de rand van het domein van ons geheugen,
de leugen van de kindertijd, de leugen
van wat wij zouden doen en nimmer deden.

Tijd van tinnen soldaatjes en gebeden,
van moeders nachtzoen en parfums in vleugen,
zuiverste bron van weemoed en verheugen,
verwondering en teerste vriend'lijkheden

Het is het liefst portret aan onze wanden,
dit kind in diepe schoot of wijde handen,
met reeds die donkre blik van vreemd wantrouwen.

't Eenzame, kleine kind, zelf langverdwenen,
dat wij zo fel en reedloos soms bewenen,
tussen de dode heren en mevrouwen.

Lezing 2, Lucas 2, 1-21

In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven. Deze eerste volkstelling vond plaats tijdens het bewind van Quirinius over Syrië. Iedereen ging op weg om zich te laten inschrijven, ieder naar de plaats waar hij vandaan kwam. Jozef ging van de stad Nazaret in Galilea naar Judea, naar de stad van David die Betlehem heet, aangezien hij van David afstamde, om zich te laten inschrijven samen met Maria, zijn aanstaande vrouw, die zwanger was. Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een doek en legde hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad. Niet ver daarvandaan brachten herders de nacht door in het veld, ze hielden de wacht bij hun kudde. Opeens stond er een engel van de Heer bij hen en werden ze omgeven door het stralende licht van de Heer, zodat ze hevig schrokken.

De engel zei tegen hen: 'Wees niet bang, want ik kom jullie goed nieuws brengen, dat het hele volk met grote vreugde zal vervullen: vandaag is in de stad van David jullie redder geboren. Hij is de messias, de Heer. Dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een pasgeboren kind vinden dat in een doek gewikkeld in een voederbak ligt.' En plotseling voegde zich bij de engel een groot hemels leger dat God prees met de woorden: 'Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die hij liefheeft.' Toen de engelen waren teruggegaan naar de hemel, zeiden de herders tegen elkaar: 'Laten we naar Betlehem gaan om met eigen ogen te zien wat er gebeurd is en wat de Heer ons bekend heeft gemaakt.' Ze gingen meteen op weg, en troffen Maria aan en Jozef en het kind dat in de voederbak lag. Toen ze het kind zagen, vertelden ze wat hun over dat kind was gezegd.

Allen die het hoorden stonden verbaasd over wat de herders tegen hen zeiden, maar Maria bewaarde al deze woorden in haar hart en bleef erover nadenken. De herders gingen terug, terwijl ze God loofden en prezen om alles wat ze gehoord en gezien hadden, precies zoals het hun was gezegd.

Overweging

Er gaat een verhaal over het kind Jezus en dat gaat als volgt: Maria en Jozef waren met de pasgeboren Jezus voor de dreigende kindermoord uitgeweken naar Egypte. Een Joods jongetje in een voor hem vreemd maar veilig land, een kind dat later opvalt want hij boetseert voor het oog van andere kinderen uit klei twaalf vogeltjes die dan tot leven komen.

Dit verhaal is niet zomaar verzonnen. De Koptische kerk kent dit verhaal en het komt voor in het [apocrief] kindheidevangelie van Thomas.

Dit evangelie heeft de canon van de bijbel niet gehaald. Maar onze moslim broeders- en zusters kennen het ook want het staat beschreven in de Koran in soerat [hoofdstuk] 5, Al-Ma'ida, aya [vers] 110 waar staat: "...en toen jij met Mijn toestemming uit klei iets als de vorm van een vogel schiep en er toen in blies en het met Mijn toestemming een vogel was...."

Wij vernemen vanaf het geboorteverhaal en de besnijdenis van het kind Jezus [de opdracht in de tempel] niets meer tot hij als twaalfjarige in de tempel van Jeruzalem zittend tussen de leraren opvalt door de vragen die hij stelt [Lukas 2, 41-52].

'Kind ons geboren', is het thema van deze kerstavondviering maar van de kindertijd van Jezus tot zijn twaalfde weten wij niets. Is dat verhaal over spelen met klei en daar vogels van boetseren om ze vervolgens tot leven te wekken zomaar een anekdote of verwijst het al naar de toekomst van dit kind dat later wel vaker in mensen mogelijk maakt wat eerst onmogelijk lijkt. En biedt dit verhaal ook een terugblik? Want die vogels zullen wel duiven zijn geweest, symbool van de Geest, symbool van vrede ook. En het kind blaast de kleivogels tot leven. In het scheppingsverhaal [Genesis 2,7] blaast de Schepper de mens de levensadem in de neus en dan staat er: '...zó werd de mens een levend wezen.'

Een met klei spelende Jezus. Mooi dat dit verhaal ons bereikt via de omweg van Kopten en Moslims want het biedt ons de kans kennis te maken met het kind dat Jezus ongetwijfeld ook was net als andere kinderen, ondeugend en eigenzinnig, zoals ook wij ooit waren.

Het valt op dat Jezus als kind veelal wordt afgebeeld als een soort miniatuur volwassene. Hoe vaak zit hij niet bij moeder Maria op schoot terwijl je denkt: wat een groot – klein kind is deze Jezus. Hij kijkt je – pas geboren – rechtop zittend aan en zegent je en-passant, soms de wereldbol in de palm van zijn hand en een stralenkrans [aureool] om zijn hoofd of gekroond met een koningskroon.

Zo wordt het kind Jezus onder andere afgebeeld op prachtige iconen. Als goddelijke zoon, als redder, Messias, koning - maar niet van deze wereld. Het zijn beeltenissen gebaseerd op geloofsuitspraken over Jezus ontstaan tijdens zijn openbare leven en nadat achteraf is vastgelegd wie Jezus voor ons was en nu nog is. Dát zien we terug in schilder- en beeldhouwkunst door de eeuwen heen, een geloofsgeschiedenis in beeldtaal.

Dit eeuwenlang overgedragen beeld is zo ingeslepen geraakt dat we geschokt reageren wanneer met dat beeld iets wordt gedaan.

En dat doet de schilder Max Ernst die in 1926 een schilderij maakte waarop de Heilige Maagd Maria het kind Jezus een pak slaag geeft ten overstaan van drie getuigen [de schilder laat zichzelf door het raam naar

binnen kijken met nog twee kunstvrienden uit zijn tijd]. Jezus over de knie en zijn aureooltje op de grond gevallen. Dit kon niet! Men was geschokt, zoals moslims tegenwoordig gechockeerd kunnen zijn over cartoons die de Islam en de profeet Mohammed beledigen. Want waarom moet je zo nodig shockeren?

Wat dit schilderij onbedoeld ook doet, is ons de ogen openen voor wat het betekent Jezus-als-kind te zien. Deze Jezus is een mens van vlees en bloed zoals alle mensenkinderen en mede daarom trekt het kerstfeest ons zo naar dit kind in die kribbe. Het geboorteverhaal van Jezus is shockerend, want het is toch verre van normaal en acceptabel dat een hoogzwangere vrouw geweigerd wordt omdat er geen plaats is in het nachtverblijf in de stad en het is niet gewoon je pasgeborene neer te leggen in zoiets als een voederbak [kribbe]. Dat wens je niemand toe. Wat trekt ons dan toch zo aan in dit geboorteverhaal? Toch niet dat het ouderpaar zoals beschreven staat in het tweede geboorteverhaal [Mattheus 2, 1-23] met de pasgeborene op de vlucht moet slaan! Eerder denk ik, omdat we gevoelig zijn voor de weerloosheid en kwetsbaarheid van mensen en vooral van een kind. Je wilt kwetsbare kinderen beschermen zeker als de wereld eromheen bedreigend is.

Hoe ziet je kind-zijn eruit wanneer je leven zo'n aanvang neemt: geen plek, een voederbak en dan op de vlucht? En dat vooraf óók is gezegd, voorspeld, dat jij, uitgerekend jij, zult worden ooit: Verlosser, Messias, Koning.

Dát is wat we terugzien op de iconen. Een groter contrast tussen hoe het begon en wat werd verwacht is nauwelijks denkbaar.

Ook nu hebben ouders hoge, soms wel heel hoge verwachtingen van hun kinderen. Je hoopt immers dat ze goed terecht komen. Sommige kinderen lijken het allemaal mee te hebben. We kennen ze wel, die eigentijdse wonderkinderen die als klein kind al topmusicus zijn, of kinderen die slimmer zijn dan de ontwerper van je pc, topsportkinderen ook, natuurtalenten en natuurlijk gesteund en gestimuleerd door liefhebbende ouders. Ze komen er, zo lijkt het wel, op eigen kracht.

Maar soms zit het helemaal niet mee en moeten kinderen hun gedroomde toekomst zelf bevechten. In de film Billy Elliot [een Britse dramafilm uit het jaar 2000] wil een jonge jongen liever balletdansen dan boksen zoals zijn vader het wenst. Het wordt een gevecht met zijn omgeving. Zijn vader waardeert hem pas vele jaren later wanneer Billy een glansrol vervult in het nationaal ballet. Dan staan tranen van ontroering en respect in zijn ogen.

We zien ook kinderen dingen doen die ze vast zelf niet hebben bedacht zoals opgedirkte kleuters die op kindermodeshows zich als minivolwassenen gedragen; en we zien kinderen die onder druk van hun ouders almaar moeten presteren maar die het niet gaan redden omdat het onmogelijke van ze wordt gevraagd.

Hoe ging dat vroeger in onze eigen jeugd? En hoe gaat dat bij onze kinderen?

Al die ouders hebben iets gedroomd over de toekomst van hun kind evenals Mara en Jozef.

Het eerste wat Maria doet is Jezus in doeken wikkelen: bescherming en verzorging.

Jezus is een vluchtelingenkind, in doeken gewikkeld.

De kunstenaar Hans Versteeg, zeer geraakt door de vluchtelingenproblematiek zoals die zich in deze tijd voor onze ogen afspeelt, maakt een eigentijdse Madonna, moeder en kind in levenreddende folie gewikkeld [Madonna del Mare Nostrum | Mantel der Liefde]

Een eigentijds kerstverhaal in beeld? Bedreigd, weerloos en kwetsbaar kinderleven gered én beschermd, want aan dit kind behoort toekomst en leven.

Dit recht op kind zijn wordt massaal geschonden!

Hoe kan je kind zijn wanneer je kinderarbeid verricht in een textiel fabriek in Bangladesh zeven dagen per week? Hoe groei je op wanneer je als kind ontvoerd bent, gehersenspoeld en opgeleid als kindsoldaat, onder invloed van drugs het slagveld in gestuurd, soms met een bomgordel om? Kan je kind zijn wanneer je hoort dat je te vondeling bent gelegd, dat je eigenlijk niet gewenst was?

En nu zegt u wellicht ... nu is het wel genoeg, maar ik ga nog even verder.

Want hoe groeit een misbruikt kind op, een zwerfkind, weggelopen of weggestuurd van huis, hoe is de toekomst van ondervoede kinderen in Afrika, in Jemen?

Kinderen in AZC's, asielt kinderen gefrustreerd in hun normale ontwikkeling onder dreiging van uitzetting, hier geboren en getogen, geïntegreerd, afgestudeerd, omringd door vrienden en vriendinnen.

Wat is er met ons gebeurd? Uit welk verhaal komen wij voort? En misschien ook...uit welk verhaal zijn wij gestapt?

Het kerstverhaal begint met een pasgeboren kind dat in doeken wordt gewikkeld.

Het valt niet mee om alle culturele en romantiserende wikkels die wij door de eeuwen heen ook nog om dit geboorteverhaalverhaal van Jezus hebben gewikkeld - want zie eens hoe wij Kerst vieren – er weer af te halen en juist uit de doeken te doen wat het kerstverhaal ons laat zien en waar het ons aan herinnert.

Het begint met de beschermwaardigheid van een kwetsbaar, weerloos vluchtelingenkind zoals ook te zien bij de *Madonna del Mare Nostrum / Mantel der liefde*.

Die beschermwaardigheid staat ook centraal in het kerkasiel hier in deze Bethelkapel voor het gezin Tamrazyan, landelijk gesteund door velen.

Jezus zal later tot zijn volwassen toehoorders zeggen: 'Als je niet verandert en wordt als een kind, dan zul je het koninkrijk van de hemel zeker niet binnengaan' [Mattheus 18,3-4].

Dat is een mooie gedachte. Voor kinderen kan alles, zelfs kleivogels gaan vliegen als je er maar goede geest in blaast.

Kennelijk kunnen we altijd nog terug naar de periode van openheid, ontvankelijkheid, oorspronkelijkheid en kijken met de ogen van een kind mochten we dat ergens onderweg zijn kwijtgeraakt.

'Kind ons geboren', weet je geborgen.

Dat de duisternis ons niet overmeestert. Dat het licht van Kerstmis in ons doorbreekt.

Dat het zó mag zijn

Ad de Gruijter 24-12-2018